

عوامل مقاومت از منظر امامین انقلاب

حجت‌السلام والمسلمین علیرضا انصاری*

اشاره

تاریخ همواره شاهد تقابل دو جریان حق و باطل بوده و خواهد بود. در یک‌سوی این جریان همه خوبی‌ها و در سوی دیگر همه بدی‌ها بروز می‌کند. حاملان جریان اول، انبیا و اولیا هستند که طلایه‌دار عدالت و ستم‌ستیزی ... می‌باشند؛ حاملان جریان دوم، حاکمان ظالم‌اند که پرچم‌دار همه بدی‌ها هستند. عاشورا از تقابل هماوردهای فرهنگی و سیاسی است که دو جبهه روبروی هم ایستادند: حسین نوه پیامبر صلی الله علیه و آله در مقابله با یزید نواده هند جگرخوار؛ از این‌رو نظریه مقاومت بر دو پایه فرهنگ «هیئات من الذله» و «کل یوم عاشورا و کل ارض کربلا»، با هدف مانایی فرهنگ عاشور شکل گرفته است؛ چنانچه امروزه «اندیشه مقاومت» به فرهنگی جهانی^۱ تبدیل شده و در این تقابل حق پیروز است. امام خمینی رحمته الله علیه می‌فرماید: «محرّم ماهی است که عدالت در مقابل ظلم و حق در مقابل باطل قیام کرده و به اثبات رسانده است که در طول تاریخ، همیشه حق بر باطل پیروز شده است...»^۲.

بی‌تردید پرچم‌دار «نظریه مقاومت»، امامین انقلاب هستند؛ امامانی که با شعار «مَوْتُ فِي عَزِّ خَيْرٌ مِنْ حَيَاةٍ فِي ذُلٍّ»^۳ و «لَا أَرَى الْمَوْتَ إِلَّا سَعَادَةً وَلَا الْحَيَاةَ مَعَ الظَّالِمِينَ إِلَّا بَرْمًا»^۴ «اندیشه مقاومت» را ارائه و بدان پافشاری نمودند.

* نویسنده و پژوهشگر.

1. World culture.

۲. سیدروح‌الله موسوی خمینی، صحیفه امام، ج ۵، ص ۱۷۷.

۳. «مرگ با عزت بهتر از زندگی با ذلت است» (محمد بن علی ابن شهر آشوب مازندرانی، مناقب آل ابی طالب، ج ۴،

ص ۶۸).

۴. ابن‌نما حلی، مثير الاحزان، ص ۴۴.

در این نوشتار کوشیده شده است عوامل مقاومت از منظر امامین انقلاب تدوین شود.

تعریف مقاومت

این واژه از ریشه ماضی «قام» و مصدر «ق - و - م» است. نقیض جلوس «برخاست، ایستاد»^۱ است و در معانی نگهداری، پایداری، ایستادگی،^۲ اراده، راست شدن،^۳ اعتدال، ثبات و استمرار^۴ به کار برده شده است؛ همچنین در فرهنگ‌های فارسی به معنای ایستادگی و پایداری^۵ تعریف شده است. گرچه واژه «مقاومت» در قرآن و روایات نیامده است، واژگان مترادف هم معنا در قرآن و روایات گزارش شده است. مشتقات فعلی و هم‌معنا برای امر به استقامت به صورت‌های گوناگون مانند صبر،^۶ ثبات قدم،^۷ استقامت^۸ یا در مفهوم مخالف مانند «ما ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكُنُوا»^۹ گزارش شده است.

عوامل مقاومت از دیدگاه امامین انقلاب

مقاومت، پدیده‌ای اجتماعی و سیاسی است که شکل‌گیری و اجراء آن نیاز به علت دارد؛ از این رو باید مشخص شود «گفتمان مقاومت» چگونه ایجاد می‌شود. آثار مکتوب و سخنان امامین انقلاب نشان‌دهنده آن است که در شکل‌گیری «اندیشه مقاومت»، عوامل متعددی نقش دارند که برخی از اینها عبارت‌اند از:

۱. ایمان

عقیده به مبدأ، مهم‌ترین عامل جهاد و فداکاری در راه خداست و بدون آن، هیچ رزمنده‌ای معتقدانه در صحنه دفاع قدم نمی‌گذارد؛ از این رو چنین اعتقادی در کلمات امام حسین علیه السلام و

۱. محمد بن مکرم ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۲، ص ۴۹۶.

۲. خلیل بن أحمد فراهیدی، کتاب العین، ج ۵، ص ۲۳۳.

۳. حمد بن فارس، معجم مقاییس اللغة، ج ۵، ص ۴۳.

۴. اسماعیل بن حماد جوهری، الصحاح تاج اللغة و صحاح العربية، ج ۵، ص ۲۰۱۷.

۵. حسن انوری، فرهنگ بزرگ سخن، ج ۷، ص ۷۲۴۷.

۶. انفال: ۶۵.

۷. انفال: ۴۵.

۸. هود: ۱۱۲؛ یونس: ۸۹؛ فصلت: ۳۰.

۹. آل عمران: ۱۴۶.

اشعار او و یارانش نقشی محوری دارد.^۱ بر این اساس مؤمنان در راه خدا پایداری می‌کنند و از هیچ چیز نمی‌ترسند: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ»^۲ به یقین کسانی که گفتند "پروردگار ما خداوند یگانه است"، سپس استقامت کردند، فرشتگان بر آنان نازل می‌شوند که "ترسید و غمگین مباشید، و بشارت باد بر شما به آن بهشتی که به شما وعده داده شده است". امام صادق علیه السلام افراد باایمان را از قطعات آهن نیز محکم‌تر می‌داند؛ چراکه مؤمنان اگر کشته شوند و سپس زنده شوند و باز کشته شوند، تغییری در روحیه آنها پیدا نمی‌شود، ولی آهن این‌گونه نیست.^۳

بر این اساس امامین انقلاب، ایمان را پشتوانه مقاومت ملت ایران می‌دانند که در عرصه انقلاب و دفاع مقدس بروز نمود. امام فرمود: «شما یک پشتوانه‌ای دارید که آن پشتوانه را آمریکا ندارد، سایر دولت‌های الحادی هم ندارند او را و آن پشتوانه خداست. شما برای خدا قیام کردید ... تا حالا ایستاده است، این پشتوانه‌اش خدای تبارک و تعالی است».^۴ رهبر معظم انقلاب علیه السلام نیز ایمان را عامل بسیج مردم و عامل پیروزی در جنگ می‌داند.^۵

۲. امدادهای غیبی

یکی از عناصری که مقاومت دینی را از دیگر مقاومت‌ها متمایز می‌نماید، امدادهای الهی است؛ چنانچه خداوند از دخالت مستقیم خود - با اشاره به پاره‌ای از وقایع جنگ بدر - بر مؤمنان این‌گونه منت می‌نهد: «وَمَا رَمَيْتْ إِذْ رَمَيْتْ وَ لَكِنَّ اللَّهَ رَمَى»^۶ از این‌رو مجاهدان هر اندازه هم که در برابر دشمنان اندک باشند، با افزوده شدن سربازان نامرئی الهی، بر جبهه عظیم دشمن غالب می‌آیند؛ چنان‌که در هشت سال دفاع مقدس امدادهای غیبی ما را پیروز کرد.

امروزه مردم غزه با تکیه بر قدرت خدا در برابر ابرقدرت‌های نظامی آمریکا و رژیم غاصب ایستاده‌اند؛ همان‌گونه که رهبر فرزانه انقلاب علیه السلام فرمود: «اوج عزت و ایستادگی مردم غزه و

۱. ابن‌نما حلی، مثير الأحزان، ص ۲۵.

۲. فصلت: ۳۰.

۳. احمد بن محمد بن خالد برقی، المحاسن، ج ۱، ص ۲۵۱.

۴. سیدروح‌الله موسوی خمینی، صحیفه امام، ج ۱۵، ص ۱۱۲.

5. <https://farsi.khamenei.ir> = 1959.

۶. انفال: ۱۷؛ برای توضیح ر. ک: سیدمحمدحسین طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۹، ص ۳۸.

فلسطین و ناکامی های رژیم صهیونیستی در این جنگ شش ماهه ... پدیده ای الهی است»^۱.
 امام خمینی علیه السلام عقیده داشت انقلاب اسلامی با امدادهای غیبی به مسیر خود ادامه می دهد:
 زیرا خداوند فرمود: «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا»^۲.

۳. رهبر مدبر و حکیم

مقاومت، فرهنگ و جریان است. این جریان به سامان دهی، نظام بخشی و رهبری نیاز دارد؛ از این رو رهبران نهضت ها سرنوشت مقاومت را تعیین می کنند. رهبر معظم انقلاب علیه السلام می فرماید:
 ملت ها همیشه آماده مقاومت اند؛ مهم رهبران آنهاست. شما ببینید این ملت فلسطین که امروز این طور ایستاده است، همان ملت فلسطین پنجاه سال قبل است. آن روز ایستادگی نکرد، آن بلاها سرش آمد؛ امروز ایستادگی می کند و دشمن را قدم به قدم مجبور به عقب نشینی می کند.^۳

تاریخ انقلاب اسلامی و هشت سال دفاع مقدس نشان داد امام خمینی علیه السلام کاروان انقلاب و هشت سال دفاع مقدس را به خوبی مدیریت کرد و خود فریاد برآورد: «امروز خمینی آغوش و سینه خویش را برای تیرهای بلا و حوادث سخت و برابر همه توپ ها و موشک های دشمنان باز کرده است و همچون همه عاشقان شهادت، برای درک شهادت روز شماری می کند»^۴. حضرت آیت الله خامنه ای علیه السلام می فرماید:

ملت ایران امروز همان ملت صد سال قبل است. صد سال قبل مسئولان این کشور و این ملت، در مقابل دشمنان خودشان را دچار وادادگی کردند. در انقلاب، همان ملت بود که با رهبری امام بزرگوار ما به خود آمد - و ملت را از ته دره های فراموش شدگی و ذلت، به اوج عزت رساند.^۵

بعد از امام، رهبر فرزانه و حکیم بود که کشتی انقلاب را به ساحل رساند و امروزه سکان دار انقلاب و مقاومت در جهان است. رهبری که برای اسلام، انقلاب و رهایی مظلومان جهان از

1. <https://farsi.khamenei.ir=55872>.

۲. عنکبوت: ۶۹؛ ر.ک: ناصر مکارم شیرازی و گروهی از نویسندگان، تفسیر نمونه، ج ۱۶، ص ۳۴۹.

3. <https://farsi.khamenei.ir=3334>.

۴. سیدروح الله موسوی خمینی، صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۸۸.

۵. سعید صلح میرزایی، اندیشه مقاومت از منظر حضرت آیت الله العظمی سیدعلی خامنه ای (مد ظله العالی)، ص

قیدوبندهای اسارت، به امام زمان علیه السلام عرضه داشت:

ای سید ما، ای مولای ما، ما آنچه باید بکنیم، انجام می‌دهیم؛ آنچه باید هم گفت، هم گفتیم و خواهیم گفت. من جان ناقابلی دارم، جسم ناقصی دارم، اندک آبرویی هم دارم که این را هم خود شما به ما دادید؛ همه اینها را من کف دست گرفتم، در راه این انقلاب و در راه اسلام فدا خواهم کرد؛ اینها هم نثار شما باشد. سید ما، مولای ما، دعا کن برای ما؛ صاحب ما تویی؛ صاحب این کشور تویی؛ صاحب این انقلاب تویی؛ پشتیبان ما شما هستید؛ ما این راه را ادامه خواهیم داد؛ با قدرت هم ادامه خواهیم داد؛ در این راه ما را با دعای خود، با حمایت خود، با توجه خود پشتیبانی بفرما.^۱

یکی از رسانه‌های دشمن نوشت:

چه مخالف و دشمن خونی رهبر جمهوری اسلامی و چه هواداران سینه‌چاک او و چه حتی در این میانه، نظری بینابینی داشته باشی، نمی‌توانی منکر توانایی‌ها و تیزهوشی شخصی آیت‌الله خامنه‌ای شوی. حضور حداقل چهل ساله او در بالاترین سطح سیاست ایران و کسب تجربه‌ای بی‌بدیل از شرایط انقلابی گرفته تا جنگی ویرانگر و هشت‌ساله، او را به "رهبری سیاسی" با اشرافی قابل قبول بر حوزه‌های مختلف سیاسی، امنیتی، بین‌المللی، اجتماعی و ... تبدیل کرده است.^۲

۴. مردم‌مداری

مردم، سرمایه اجتماعی^۳ یک جامعه به شمار می‌آیند که نقشی اساسی در تحولات اجتماعی و سیاسی یک کشور دارند؛^۴ از این رو امامین انقلاب مردم را ولی نعمت انقلاب می‌دانند و همواره تأکید می‌کنند انقلاب را مردم به ثمر رسانند: «اگر نبود این جوان‌ها و این رزمنده‌ها ... ارتش و سپاه ... عشایر و سایر مردم، ما باز در زندان‌های شاهنشاهی باید باشیم».^۶ رهبر معظم انقلاب علیه السلام می‌فرماید: «... این انقلاب به وسیله مردم به وجود آمد ... این مردم عزیز بودند که

1. <https://farsi.khamenei.ir=21015>.

2. <https://www.jahannews.com146408>.

3. Social capital.

4. www.imam-khomeini.ir_123949.

۵. سیدعلی خامنه‌ای، جهاد دفاع مقدس، ص ۱۰۳.

6. http://www.imam-khomeini.ir_123949.

ایستادگی کردند).^۱ همچنین امامین انقلاب باور دارند مردان، زنان، جوانان و کودکان بودند که پیروزی در جنگ به دست آمد. امام می‌فرماید: «رهبر ما آن طفل دوازده‌ساله‌ای^۲ است که با نارنجک خود را زیر تانک دشمن انداخت و آن را منهدم نمود و خود نیز شربت شهادت نوشید (...).^۳ رهبر معظم انقلاب علیه‌السلام نیز فرمود: «... شما جوان‌ها نشان دادید که در این میدان‌های نبرد بین حق و باطل، در مقابل همه ایستادند و شکست دادند آنها را».^۴

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای علیه‌السلام می‌فرماید: «در جنگ تحمیلی ملت بزرگ ما با ایستادگی و مقاومت خود در راه خدا، این توطئه را به وسیله و نردبانی به سمت قلعه آرزوها و ارزش‌های اسلامی و وسیله‌ای برای پیشرفت تبدیل کرد».^۵

همچنین امامین انقلاب تأکید بر نقش زنان دارند که همانند مردان در پیروزی جنگ نقش آفرین بودند.^۶

۵. ایثار و فداکاری

ایثار، مقدم‌داشتن دیگری بر خود در مسائل مالی یا موضوع جان است. این مسئله در آیات و روایات، ستایش شده است. قرآن از مؤمنانی یاد می‌کند که با وجود نیازمندبودن، دیگران را بر خویشان مقدم می‌دارند: «و يُؤْتُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ»^۷ و آنها را بر خود مقدم می‌دارند، هرچند خودشان بسیار نیازمند باشند».

صحنه عاشورا، عرصه فداکاری و ایثارگری است. نخستین ایثارگر، سیدالشهدا علیه‌السلام بود که حاضر شد فدای دین گردد؛ البته پیشوای نهضت به پشتوانه حامیان ایثارگر، گام در مراحل پرخطر می‌گذارد و اگر آمادگی پیروان ایثارگر نباشد، رهبر تنها می‌ماند؛ از این رو اصحاب اجازه ندادند بنی‌هاشم زودتر از آنها به میدان بروند.^۸

1. <https://farsi.khamenei.ir=55107>.

۲. شهید محمدحسین فهمیده.

3. <http://www.imam-khomeini.ir123949>.

4. <http://www.imam-khomeini.ir123949>.

5. <https://farsi.khamenei.ir24065>

۶. کتاب دفاع مقدس (جنگ تحمیلی) در اندیشه امام خمینی، ص ۱۹۳.

۷. حشر: ۹.

۸. جواد محدثی، پیام عاشورا، ص ۲۶.

امامین انقلاب باور دارند تمام صفحات تاریخ انقلاب و دفاع مقدس، مملو از ایثار مال و جان مردم است. اگر نبود فداکاری‌های مردم، سرنوشت انقلاب و جنگ به گونه‌ای دیگر رقم می‌خورد؛ اما فداکاری مردم و جوانان سبب شد ما قدرتمندانه از نظام اسلامی دفاع کنیم. امام خامنه‌ای علیه‌السلام فرمود:

یکی از بزرگ‌ترین نعمت‌های الهی بر جامعه اسلامی ما، وجود مردان شجاع و جوانان فداکاری است که از پیش از پیروزی انقلاب اسلامی تا امروز، در مقابل دشمنان انقلاب سینه سپر کرده‌اند و با جان و خون خود، اسلام و انقلاب و راه خدا را نصرت بخشیده‌اند.^۱

... این هشت سال (هشت سال دفاع مقدس)، مظهر ایثار و از خودگذشتگی است، مظهر ایستادگی و پایداری و مقاومت است.^۲

امام خمینی علیه‌السلام نیز می‌فرماید:

ابتهاج به اینکه یک ملتی آن‌طور متحول شده است که در راه خدا همه چیز خودش را ایثار می‌کند و با آغوش باز دنبال مرگ می‌رود. این در طول تاریخ اگر نمونه‌ای داشته باشد، در صدر اسلام است، بعد از آن نمونه‌ای ندارد. مثل شما جوان‌ها نمونه‌ای نیست.

مردم می‌خواهند جلوی این جوان‌های چهارده - پانزده ساله را بگیرند که به جبهه نروند؛ ولی آنها از دست پدر و مادرها فرار می‌کنند و به جبهه می‌روند. یکی از آقایان به من گفت که در جبهه نوجوان دوازده - سیزده ساله‌ای را دیده است که دستش قطع شده و بلافاصله دست قطع شده خود را گرفته و رفته است به سوی میدان جنگ.^۳

۶. روحیه شهادت طلبی

یکی عوامل «گفتمان مقاومت»، شهادت طلبی است. در شرایطی که بیشتر انسان‌ها برای زنده ماندن تلاش می‌کنند، کسانی دیگر برای درک شرایط متعالی، حاضرند جان خود را فدا و از شهادت در راه مکتب و دین خود استقبال کنند. به چنین روحیه‌ای «شهادت طلبی» گفته

۱. سیدروح‌الله موسوی خمینی، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۴۴۰.

۲. <https://farsi.khamenei.ir=24065>.

۳. <https://farsi.khamenei.ir=24065>.

می‌شود. امام راحل فرمود: «... شهید، یعنی انسانی که در راه آرمان‌های معنوی کشته می‌شود و جان خود را ... برای هدف و مقصدی الهی صرف می‌کند...»^۱؛ از این رو روحیه جهاد و شهادت‌طلبی، بهترین سلاح برای مقاومت است.

در کربلا امام و یاران ایشان این روحیه را داشتند؛ به همین دلیل صحنه عاشورا، جلوه شهادت‌طلبی امام و یاران حضرت بود. سیدالشهدا علیه السلام هنگام خروج از مدینه فرمود: «فَإِنَّ مِنْ لِحَقِّ بِي مِنْكُمْ أَسْتَشْهِدُ وَمَنْ تَخَلَّفَ لَمْ يَبْلُغِ الْفَتْحَ»^۲ هر که به من بپیوندد، به "شهادت" می‌رسد و هر کس هم تخلف کند و باز ماند، به "فتح" نمی‌رسد. یاران امام نیز گفتند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَكْرَمَنَا بِنَصْرِكَ وَشَرَّفَنَا بِالْقَتْلِ مَعَكَ»^۳ سپاس خدایی را که با یاری کردن تو ما را گرامی داشت و با کشته شدن همراه تو، ما را شرافت بخشید.

امامین انقلاب باور دارند مردم ایران با الگوپذیری از شهدای کربلا برای پاسداری از دین، استقلال و حفظ تمامیت ارضی مقاومت نمودند: «کسی که شهادت را زندگی دانست برای خودش، این در مقابل غیر می‌ایستد...»^۴ «... جوان‌های ما این طور شده ... هر چند روز یک دفعه، یکی می‌آید بیخ گوش من می‌گوید دعا کنید من شهید بشوم...»^۵ «... همین پریروز یا دیروز بود که یک جوانی آمده بود، گفت دو تا برادرم کشته شده، خودم می‌خواهم بروم. گفتم جوان، تو کافی است، آنها رفتند دیگر بس است، شروع کرد گریه کردن...»^۶ «... یک پیرمرد - نزدیک تقریباً بین هفتاد و هشتاد بود - آمد با من مصافحه کرد و رفت آن کنار. دوباره من دیدم ایستاد و دوباره دارد می‌آید. دفعه دوم که آمد اینجا، گریه می‌کرد. اشک‌هایش را من دیدم که آنجا جاری بود. می‌گفت من می‌خواهم بروم جنگ بکنم»^۷.

رهبر معظم و فرزانه انقلاب نیز معتقد است تا زمانی که فرهنگ شهادت در جامعه وجود داشته باشد، هیچ قدرتی نمی‌تواند با ما مقابله نماید.^۸

1. <https://farsi.khamenei.ir=43671>.

۲. محمد بن علی ابن شهر آشوب مازندرانی، مناقب آل ابی طالب، ج ۴، ص ۷۶.

۳. عبدالرزاق مرقم، مقتل الحسین علیه السلام، ص ۲۲۲.

۴. سیدروح‌الله موسوی خمینی، صحیفه امام، ج ۸، ص ۱۲۸.

۵. همان، ج ۹، ص ۲۴۶.

۶. کتاب دفاع مقدس (جنگ تحمیلی) در اندیشه امام خمینی، ص ۱۹۰.

۷. همان، ص ۱۹۴.

8. <https://farsi.khamenei.ir=43671>.

جالب است بدانیم روحیه شهادت طلبی اختصاص به مردان ندارد، بلکه زنان ما نیز روحیه شهادت طلبی داشتند: «... ملتی که شهید در راه اسلام، هم از بانوان دارد آسیب نخواهد دید». یکی از رزمندگان می‌گوید: «در قبرستان خرمشهر زن ۶۵ ساله‌ای را دیدم که تفنگ ام‌پیک بر دوش دارد. از او پرسیدم چه می‌کنی؟ گفت: پسر و دخترم را که در راه آزادی خرمشهر می‌جنگیدند، دفن کردم و من برای ادامه راه آنها می‌روم و باید از دین خود دفاع کنم؛ این تنها وظیفه مردان نیست، وظیفه من هم هست. او جنگید و سرانجام با ترکش خمپاره شهید شد».^۱

۷. توکل

توکل، از مفاهیمی است که میوه مبارک و شوق‌انگیز تعالیم انبیاست. توکل بر خدا، بر آن منبع فنای پذیر قدرت و توانایی، سبب افزایش مقاومت انسان در برابر مشکلات و حوادث سخت زندگی است. هنگامی که مسلمانان در میدان احد ضربه سختی خوردند، افراد باایمان نه تنها در این لحظه بسیار خطرناک که قسمت عمده نیروی فعال خود را از دست داده بودند، وحشت نکردند، بلکه با تکیه بر «توکل» و استمداد از نیروی ایمان بر پایداری آنها افزوده شد و دشمن فاتح با شنیدن خبر عقب‌نشینی کرد.^۲ خداوند نیز به توکل سفارش می‌نماید: «وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ»^۳ هر کس بر خدا توکل کند، خدا کار او را به سامان می‌برد». امام علی علیه السلام فرمود: «مَنْ تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ كَفَاهُ»^۴ هر کس بر خدای متعال توکل کند، خداوند او را کفایت می‌کند».

امامین انقلاب باورمندند توکل بر خداوند، از عوامل «مقاومت» است که در پیروزی انقلاب و جنگ نقش بنیادی داشت: «شما دیدید که با اتکال به خدای تبارک و تعالی ... این نهضت را به این مرتبه رساندید و اتکال به خدای بزرگ را حفظ کنید».^۵

رهبر معظم انقلاب علیه السلام می‌فرماید: «از خدای متعال کمک بخواهید، به خدای متعال توکل کنید؛ در همه امور کشور، در همه امور زندگی باید از خدا مطالبه کرد: "وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ

1. khomeini.ir/fa/n14248.

۲. آل عمران: ۱۷۳.

۳. طلاق: ۳.

۴. محمد بن حسین آقاجمال‌الدین خوانساری، شرح بر غرر الحکم و درر الکلم، ج ۵، ص ۱۷۱.

5. http://www.imam-khomeini.ir/fa/c78_123498.

فَهُوَ حَسْبُهُ؛^۱ هر کسی به خدا توکل کند، خدا او را کفایت می‌کند؛ این را بدانید».^۲

۸. اقتدار نظامی^۳

گرچه در گزاره‌های دینی عواملی مانند ایمان، اسلام و عنایات الهی، نقشی بنیادین در جریان مقاومت دارد، اقتدار نظامی نیز از عوامل «مقاومت» به شمار می‌آید. در قرآن به افزایش و قدرت نظامی تأکید شده است:

أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْحَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ؛^۴

و برای [آمادگی مقابله با] دشمنان، هر چه می‌توانید از نیرو و از اسبان سواری فراهم کنید تا دشمن خدا و دشمن خودتان و نیز [دشمنانی] غیر از اینان را که شما آنان را نمی‌شناسید، ولی خداوند آنها را می‌شناسد، به وسیله آن بترسانید.

امامین انقلاب نیز باور دارند اقتدار و قدرت نظامی از عوامل مقاومت است. امام خمینی علیه السلام فرمود:

من مجدداً به همه ملت بزرگوار ایران و مسئولین عرض می‌کنم چه در جنگ و چه در صلح، بزرگ‌ترین ساده‌اندیشی این است که تصور کنیم جهان‌خواران خصوصاً آمریکا و شوروی [سابق] از ما و اسلام عزیز دست برداشته‌اند، لحظه‌ای نباید از کید دشمنان غافل بمانیم.^۵

همچنین امام ذیل آیه «أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ...»^۶ می‌فرماید: «مطمئناً غفلت از تقویت بنیه دفاعی کشور، طمع تهاجم و تجاوز بیگانگان و نهایتاً تحمیل جنگ‌ها و توطئه‌ها را به دنبال می‌آورد».^۷ رهبر معظم انقلاب علیه السلام نیز ذیل آیه پیش‌گفته می‌فرماید: «قرآن صریحاً، یعنی بدون تأویل دستور داده که "أَعِدُّوا لَهُمْ"، در مقابل دشمنان آماده‌سازی کنید؛ "مَا اسْتَطَعْتُمْ"، هر چه می‌توانید». ایشان در جای دیگر می‌فرماید:

۱. طلاق: ۳؛ سیدمحمدحسین طباطبایی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱۰، ص ۴۶۰.

۲. <https://farsi.khamenei.ir/2217&npt=7>.

۳. Authoritarianism.

۴. انفال: ۶۰.

۵. سیدروح‌الله موسوی خمینی، صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۱۹۴-۱۹۵.

۶. انفال: ۶۰.

۷. سیدروح‌الله موسوی خمینی، صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۱۰۱.

جمهوری اسلامی قصد آغاز جنگ با کسی را ندارد؛ اما باید آن چنان توانایی های خود را افزایش دهید تا دشمن نه تنها از حمله به ایران بیمناک و هراسان باشد، بلکه به برکت همبستگی، اقتدار و حضور مؤثر نیروهای مسلح در میدان، سایه تهدید نیز از سر ملت ایران دور شود.^۱

بر این اساس قدرت نظامی از عوامل مقاومت است؛ چنانچه حمله نظامی جمهوری اسلامی موسوم به «وعده صادق» به رژیم غاصب این امر را اثبات کرد؛ همچنین تهدیدهایی که هر روز توسط رؤسای جمهور آمریکا انجام می شد که گزینه حمله نظامی روی میز است، امروزه به دلیل اقتدار نظامی ایران اسلامی، افزون بر اینکه دیگر تکرار نمی شود، جرئت حمله به جمهوری اسلامی را هم ندارند.

۹. عوامل دیگر

در شکل گیری مقاومت، عوامل دیگری مانند اسلام خواهی، همبستگی ملی و بصیرت افزایی نقشی بنیادین دارند. اسلام بود موجب پیروزی انقلاب و جنگ شد؛ همان گونه که هم افزایی و بلوغ سیاسی مردم، نقش بنیادین در پیروزی انقلاب و دفاع مقدس داشت.

کتاب نامه

قرآن کریم

۱. ابن شهر آشوب مازندرانی، محمد بن علی، مناقب آل ابی طالب، قم: علامه، ۱۳۷۹ ق.
۲. ابن فارس، أحمد، معجم مقاییس اللغة، مصحح: عبدالسلام محمد هارون، قم: مکتب الاعلام الاسلامی، ۱۴۰۴ ق.
۳. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، محقق: جمال الدین میردامادی، بیروت: دار الفکر، ۱۴۱۴ ق.
۴. برقی، احمد بن محمد بن خالد، المحاسن، مصحح: جلال الدین محدث، قم: دار الکتب الإسلامیة، ۱۳۷۱ ق.
۵. جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح تاج اللغة و صحاح العربیة، تحقیق: أحمد عبدالغفور عطار، چ چهارم، بیروت: دار العلم للملایین، ۱۴۰۷ ق.
۶. خامنه ای، سیدعلی، جهاد دفاع مقدس، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۴۰۱ ق.

1. <https://farsi.khamenei.ir/> =1934.

۷. صلح میرزایی، سعید، اندیشه مقاومت از منظر حضرت آیت العظمی خامنه‌ای علیه السلام، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۸ ش.
۸. فراهیدی، خلیل بن أحمد، کتاب العین، قم: نشر هجرت، ۱۴۰۹ ق.
۹. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، مصحح: علی اکبر غفاری، تهران: دار الکتب الإسلامية، ۱۴۰۷ ق.
۱۰. محدثی، جواد، پیام‌های عاشورا، قم: فراز اندیشه، ۱۳۸۳ ش.
۱۱. مقرّم، عبدالرزاق، مقتل الحسین علیه السلام، بیروت: مؤسسة الخرسان للمطبوعات، ۱۴۲۶ ق.
۱۲. موسوی خمینی، سیدروح‌الله، صحیفه امام، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۰ ش.
۱۳. _____، کتاب ولایت فقیه؛ حکومت اسلامی: تقریر بیانات امام خمینی علیه السلام، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام، ۱۳۹۴ ش.

سایت‌ها

1. <http://www.imam-khomeini.ir/fa/c>
2. <https://farsi.khamenei.ir>